

Dodatak 1 : Objašnjenja pojedinih termina

Napomena! Nije uvek prijatno i lako defini-
sati termine iz oblasti interkulturalnog učenja.
Postoje dva glavna razloga zbog kojih je to
tako. Prvo, iako pokušaji objašnjenja kulture
nisu nova pojava, još uvek ne postoji jasnoća o
samom pojmu kulture i njenim oblicima. Stoga
postoji opasnost od zloupotrebe mnogih termina
(posebno u oblasti interkulturalnog učenja).

Drugo, može biti štetno i neadekvatno ukoliko
prihvatimo definicije samo jednog autora, i to
iz jednog vrlo jednostavnog razloga. Mnogi
stručnjaci koriste ovaj pojam u različitim kon-
tekstima. Na primer, mi se u ovom priručniku
često obraćamo mladima, u drugim oblastima
autori se obraćaju poslovnim ljudima kojima je
važno poznavanje drugih kultura, dok će antro-
polozi zauzeti sasvim drugačije gledište. Kada
prilikom čitanja naiđete na često korišćene ter-
mine, važno je da ih posmatrate sa izvesnom
širinom i da ih definišete onako kako ih vi razum-
ete i to u kontekstu u kojem želite da ih upotre-
bljavate. Definicije koje su ovde date potiču iz
jednog specifičnog konteksta (iz perspektive
omladinskog rada sa manjinskim grupama) i od
jednog autora. Možete probati da ih uporedite
sa definicijama iz drugih knjiga i uočite razlike.
Važno je pomenuti još jednu stvar, ovde nisu
navedeni svi termini koji se mogu sresti u oblasti
interkulturalnog učenja. Međutim, ovi termini su
pažljivo odabrani sa ciljem da podstaknu čitaoca
da dublje istražuje i pronade ostale termine koji
su u vezi sa ponuđenim. Na primer, ovde je data
samo definicija manjine, a ne većine. Kroz sop-
stveno istraživanje ove materije, možete saznati
zbog čega taj termin postoji i kakvi su odnosi
između manjine i većine.

Interkulturalno učenje: u pitanju je učenje o
tome kako mi opažamo druge koji se razlikuju
od nas. Ovde se radi o nama samima, ali i o
našim prijateljima i o zajedničkom naporu da
ostvarimo pravičnu zajednicu za sve nas. Podra-
zumeva razmatranje načina na koji se zajednice
mogu povezati sa ciljem da promovišu **ravno-
pravnost, solidarnost i jednake mogućnosti
za sve**. Ovde se takođe radi i o negovanju
poštovanja i promociji **dostojanstva** različitih
kultura, posebno u onim okolnostima kada
imamo **manjinske** i **većinske grupe**.

Kultura: kultura podrazumeva življenje i

delanje. To je kontinuirano oblikovanje našeg
mišljenja, koje počinje već od trenutka našeg
rođenja. Ona uključuje norme, vrednosti, običaje
i jezik. Kultura se sve više razvija i obogaćuje
sa porastom interesovanja mlade osobe za svoje
okruženje.

Identitet: identitet je psihološki proces. Podra-
zumeva nešto što pripada pojedincu, njegovu/
njenu percepciju o sebi i sopstvenom odnosu sa
okruženjem. To je svest o tome da postojimo kao
osobe u relaciji sa drugima, kao što je porodica
ili neka druga socijalna grupa kojoj pripadamo.
Kada su u pitanju manjinske grupe, na njihov
identitet može uticati i to kako ih doživljava
većinska grupa. Identitet služi očuvanju konti-
nuiteta. Takođe, identitet se razvija.

Manjina (manjinska grupa): grupa ljudi sa
zajedničkim identitetom i kulturom različitom
od ostatka društva, usled čega su društveno
i pravno marginalizovani od strane većinske
grupe. Primeri manjinskih grupa su doseljenici
iz drugih zemalja, etničke i nacionalne manjine,
ljudi različite seksualne orijentacije, osobe sa
invaliditetom. Gledano iz perspektive interkul-
turalnog učenja, manjinske grupe su one koje
imaju slabiju socijalnu vidljivost i manje
mogućnosti.

Etnocentrizam: smatrati jednu kulturu superi-
ornom, dok se druge gledaju sa potcenjivanjem.
Budući da je ovo česta pojava u odnosima man-
jinskih i većinskih grupa, etnocentrizam može
biti uzrok interpersonalnih konflikata za mlade
ljudе koji pripadaju manjinskim grupama.

Moć: sposobnost da kontrolišemo druge i usk-
ratimo im mogućnost učešća (ili ne-učešća) u
zajednicama u kojima žive. Kada su u pitanju
mladi koji pripadaju manjinskim grupama, pod
ovim se često podrazumeva društvena margin-
alizovanost koja može dovesti do potpunog
ograničavanja mogućnosti za delanje i do apat-
ije.

Kategorizacija: donošenje uopštenih sudova o
drugim kulturama. Na ovaj način mi ljude razvr-
stavamo u „fioke“. Većinskoj grupi ove genera-
lizacije omogućavaju bolje snalaženje u svetu

koji ih okružuje, dok kod manjinskih grupa one stvaraju strah i nepoverenje.

Stereotipi: najrazvijeniji oblik kategorizovanja ljudi. Stereotipi su neprovereni i nedovoljno zasnovani stavovi o drugim ljudima.

Predrasude: stavovi o drugima doneti na osnovu malog i nedovoljnog broja informacija. Mi često stvaramo predrasude o drugima, jer ih ne poznajemo, niti činimo napor da ih upoznamo. Predrasude se baziraju na iskustvima drugih ljudi, ili na osnovu onoga što smo pročitali u današnjim novinama.

Tolerancija: tolerancija je poštovanje, uvažavanje i prihvatanje različitosti u najopštijem smislu. Tolerancija podrazumeva prihvatanje drugih kultura sa otvorenošću, bez procenjivanja. Značenje rači tolerancija u kontekstu interkulturalnog učenja se znatno razlikuje od tradicionalne definicije. Tolerancija ne podrazumeva pasivno poštovanje drugih kultura, već aktivno podržavanje i praktikovanje vrednosti ljudskih prava i slobode za druge.

Netolerancija: netolerancija podrazumeva nedostatak poštovanja različitosti u običajima ili uverenjima. Visok stepen netolerancije dovodi do nejednakog tretiranja manjinskih grupa od strane većine, samo zato što postoji razlika u religijskim uverenjima, seksualnim orijentacijama, pripadnosti određenoj naciji ili potkulturi. Ovo je osnovna odrednica rasizma, ksenofobije i diskriminacije.

Multikulturalna društva: društva u kojima grupe različite po nacionalnosti, kulturi ili nekom drugom kriterijumu žive zajedno, ali bez realnog i konstruktivnog kontakta jednih sa drugima. U takvim društvima se različitosti doživljavaju kao pretnja, te su tako plodno tle za stvaranje predrasuda, rasizma i drugih oblika diskriminacije.

Interkulturalna društva: društva u kojima se različitosti doživljavaju kao pozitivna pokretačka snaga za društveni, politički i ekonomski razvoj. To su društva u kojima postoji visok stepen socijalne interakcije i kontakta između različitih kultura, kao i uzajamnog poštovanja vrednosti, tradicije i normi.

Evaluacija T-kita o Interkulturalnom učenju

Nadamo se da Vam je ova prva verzija T-kita o Interkulturalnom učenju bila korisna i od pomoći u radu. Ovo je prva publikacija na ovu temu koja je plod Ugovora o partnerstvu i dobro bi nam došla povratna informacija o njenom kvalitetu i sugestije za buduća izdanja. Hvala vam što ćete popuniti ovaj upitnik. Vaši komentari će biti pročitani sa najvećom pažnjom.

Koliko je ovaj T-kit odgovorio na Vašu potrebu za nalaženjem sredstva koje vam može pomoći da se suočite sa izazovima interkulturalnog učenja, kreirajući istovremno prostor za interkulturalno učenje?

OD 0% ..... do 100%

Vi ste...
(možete obeležiti više opcija)

- Trener/ica na
 Lokalnom   Nacionalnom   Internacionalnom nivou

Da li ste koristili ovaj T-kit u nekim trening aktivnostima   Da   Ne

Ako da...
U kom kontekstu? U kojoj situaciji? .....

Sa kojom grupom/ama? .....

Koje ideje ste iskoristili ili prilagodili? .....

Koje ideje su Vam bile najmanje korisne? .....

- Vi ste aktivan/a član/ica omladinske organizacije na...
 Lokalnom   Nacionalnom   Internacionalnom nivou
 Član/ica upravnog odbora   Zaposlen/a   Nešto drugo
(molimo Vas obrazložite) .....

Ime organizacije .....

- Ništa od navedenog (molim Vas obrazložite) .....

Šta mislite o konceptu i sadržaju ove publikacije? .....

Šta mislite o dizajnu i izgledu ovog T-kita? .....

Kako ste došli do kopije *T-kita o Interkulturalnom učenju*? .....

Koje su Vaše preporuke i sugestije za buduća izdanja? .....

Ime: .....

Pozicija/zvanje: .....

Organizacija/ustanova (ukoliko je to slučaj) .....

Vaša adresa: .....

Broj telefona: .....

E-mail: .....

Molimo Vas da ovaj upitnik vratite poštom ili e-mail-om na adresu:

T-kit o Interkulturalnom učenju

Grupa "Hajde da..."

Resavska 21, 11000 Belgrade

Serbia and Montenegro

Literatura

- Abdallah-Preteceille, M. (1986)
'Du pluralisme à la pédagogie interculturelle' in ANPASE (Association nationale des personnels de l'action sociale en faveur de l'enfance et de la famille) *Enfances et cultures*. Toulouse: Privat
- Abdallah-Preteceille, M. (1990).
Vers une pédagogie interculturelle. (2nd ed.). Paris: Publications de la Sorbonne
- Bennet, Milton J. (1993)
'Towards ethnorelativism: a developmental model of intercultural sensitivity', in Paige, R. Michael (ed) *Education for the intercultural experience*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Boal, Augusto (1985)
Theatre of the oppressed. New York: Theatre Communications Group
- Conseil de l'Europe. Conseil de la coopération culturelle. Division de l'enseignement scolaire. (1989)
Pistes pour activités pédagogiques interculturelles. (Expériences d'éducation interculturelle). Strasbourg: Conseil de l'Europe
- Council of Europe (1999)
Activities and achievements. Strasbourg: Council of Europe
- Demorgon, Jacques and Molz, Markus (1996)
'Bedingungen und Auswirkungen der Analyse von Kultur(en) und interkulturellen Interaktionen', in Thomas, Alexander (ed) *Psychologie interkulturellen Handelns*, Göttingen: Hogrefe, Verlag für Psychologie
- European Youth Centre (1991)
Intercultural learning: basic texts (Training courses resource file, no. 3). Strasbourg: Council of Europe
- Fitzduff, Mari (1988)
Community conflict skills: a handbook for anti-sectarian work in Northern Ireland. Cookstown: Community Conflict Skills Project
- Fowler, Sandra M. and Mumford, Monica G. (eds) (1995)
Intercultural sourcebook: cross-cultural training methods. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Guedes, M. J. Cascão (1995)
A relação pedagógica na educação intercultural. Lisboa: Universidade Católica Portuguesa.
- Guedes, M. J. Cascão (1999)
A árvore de comunicação: jogos apresentados no workshop 'Intercultura na Escola'. Santa Cruz: Intercultura Portugal
- Guerra, I. C. (1993)
A educação intercultural: contextos e problemáticas. Conferência apresentada na abertura da Formação dos Professores Participantes no Projecto de Educação Intercultural. Lisbon: Entreculturas.
- Hall, Edward T. and Hall, Mildred Reed (1990)
Understanding cultural differences: keys to success in West Germany, France, and the United States. Yarmouth, Maine: Intercultural Press
- Hewstone, Miles and Brown, Rupert (1986)
Contact and conflict in intergroup encounters. Oxford: Basil Blackwell
- Hofstede, Geert (1991)
Cultures and organisations: software of the mind. London: McGraw-Hill
- Kyriacou, Chris (1992)
Essential teaching skills. Hemel Hempstead: Simon & Schuster Education
- Ladmiral, J. and Lipiansky, E. (1989)
La communication interculturelle. Paris: Armand Colin.
- Lampen, John (1995)
Building the peace: good practice in commu-

nity relations work in Northern Ireland. Belfast:
Community Relations Council

Haven: Yale University Press

Morrow, Duncan and Wilson, Derick (1996)
*Ways out of conflict : resources for community
relations work.* Ballycastle: Corrymeela Press

Shubik, Martin (1975)

The uses and methods of gaming. New York:
Elsevier

Ohana, Yael (1998)

*Participation and citizenship: training for
minority youth projects in Europe.* Strasbourg:
Council of Europe

Izvori materijala sa interneta

Ouellet, F. (1991)

*L'Éducation interculturelle: essai sur le con-
tenu de la formation des maîtres.* Paris: Editions
L'Harmattan.

Council of Europe – <http://www.coe.int>

Ross, Marc Howard (1993)

*The management of conflict: interpretations
and interests in comparative perspective.* New

European Union – <http://www.europa.eu.int>

OSCE – <http://www.osce.org>

Korak dalje...

Jedno je sigurno – količina materijala u vezi sa interkulturalnim učenjem je nesaglediva! U nedavnoj pretrazi na internetu za termin „interkulturalno učenje“ izašlo je 8432 strane, a ukoliko ukucamo termine kao što su „anti – rasizam“, „interkulturalna komunikacija“ ili „interkulturalno obrazovanje“, dobićemo još veći spisak izvora i internet stranica. Na mnogim institutima namenjenim sticanju visokog obrazovanja već postoje kursevi iz pomenutih oblasti ili su upravo u procesu osnivanja. Sve češće možemo videti nove časopise koji razmatraju kulturološku problematiku.

Na ovom mestu smo naveli bibliografiju sa kratkim komentarima za reference, kao i internet izvore. Širi spisak referenci možete pronaći u biblioteci Evropskog omladinskog centra (u kojoj takođe možete naći mnoge izveštaje sa raznih treninga i ostale relevantne nepublikovane materijale), kao i u internet verziji ovog T-kita.

European Youth Centre (1995) *Education pack: ideas, resources, methods and activities for informal intercultural education with young people and adults*. Strasbourg: Council of Europe

Knjiga ima dva glavna poglavlja, prvo razmatra ključne pojmove interkulturalnog obrazovanja, dok se u drugom poglavlju mogu naći aktivnosti, metode i drugi korisni materijali. Ovi materijali mogu čitaocu poslužiti kao sredstvo saznavanja i daljeg učenja o ovoj temi, ali i kao izvor mnogih korisnih aktivnosti. Materija u ovom priručniku je predstavljena na veoma interaktivan način, sa brojnim komentarima i pitanjima upućenim čitaocu sa ciljem da se ostvari dinamika dijaloga između čitaoca i teksta. Dostupne su verzije na engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom jeziku.

Brislin, Richard and Yoshida, Tomoko (1994) *Improving intercultural interactions: modules for cross-cultural training programs*. London: Sage Publications.

Moduli za trening programe u ovoj knjizi namen-

jeni su razvoju produktivnih i efikasnih interkulturalnih odnosa u poslovnom, obrazovnom, socijalnom i zdravstvenom kontekstu. Struktura svakog modula sa materijalima za međukulturalne trening programe je slična. Svaki modul sadrži kombinaciju iskustvenih vežbi, instrumenata za samoprocenu, teorijske tekstove u kojima se razmatraju pojmovi, neophodne istraživačke metode za sprovođenje ovog modula, kao i studije slučaja i/ili kritičnih događaja.

Centrum Informatieve Spelen (1998) *Intercultural games, Jeux interculturels, Juegos interculturels*. Leuven: CIS

Ovo je trojezična zbirka interkulturalnih igara sa instrukcijama za njihovo sprovođenje, izdata na engleskom, španskom i francuskom jeziku. Originalna verzija knjige pisana je na holandskom jeziku, nastala je kao rezultat saradnje između JINT i NIZW Jeugd voor Europa (flamanske i holandske nacionalne agencije za program OMLADINA), a autori smatraju da je ova zbirka već sama po sebi interkulturalno iskustvo. Može biti od velike koristi za upoznavanje sa interkulturalnim učenjem u okviru omladinskih razmena i treninga.

Fennes, Helmut and Hapgood, Karen (1997) *Intercultural learning in the classroom: crossing borders*. London: Cassell

Iako je namenjena radu u školskom kontekstu, u ovoj knjizi se može pronaći detaljan pregled interkulturalnog materijala, kao i zanimljive vežbe koje se mogu adaptirati za rad u neformalnom obrazovanju.

Fowler, Sandra M. and Mumford, Monica G. (eds) (1995) *Intercultural sourcebook: cross-cultural training methods*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press

Ova knjiga predstavlja i analizira veliki broj različitih pristupa i metodologija koje se koriste u interkulturalnom treningu. Od metoda se razmatraju: igranje uloga, kulturni kontrasti, simu-

lacije, kritički događaji, kulturni asimilator i studije slučaja.

Kohls, Robert L. and Knight, John M. (1994) *Developing intercultural awareness: a cross-cultural training handbook*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press

Veoma realističan opis jednodnevne ili dvodnevne radionice sa ciljem razvoja interkulturalne osetljivosti. Prvenstveno je namenjena američkoj publici, ali mnoge vežbe mogu biti korisne i u drugim kontekstima.

Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (eds) (1994) *Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis*. Opladen: Leske + Budrich

Veoma značajan priručnik (na nemačkom jeziku), u kome je ukratko izložena glavna literatura, ali se takođe mogu naći i korisni primeri interkulturalnog učenja u praksi. U predgovoru je rečeno da interkulturalno učenje počinje od trenutka kada izađemo iz naše kuće. U ovom priručniku nalaze se i izveštaji sa lokalnih projekata, kao i sa međunarodnih omladinskih aktivnosti.

Paige, R. Michael (ed) (1993) *Education for the intercultural experience*. Yarmouth, Maine: Intercultural Press

Zbirka članaka poznatih teoretičara i praktičara iz ove oblasti. Uključuje teme kao što su interkulturalno prilagođavanje i uloga treninga, pitanje identiteta u interkulturalnom treningu, prevladavanje stresa usled prilagođavanja, trenerske kompetencije, kao i neočekivani ishodi jednog kros-kulturalnog treninga. Ova pitanja se često pojavljuju prilikom rada sa grupama na temu interkulturalnog učenja.

Pike, Graham and Selby, David (1988) *Global teacher, global learner*. London: Hodder & Stoughton

Knjiga puna praktičnih informacija namenjena ljudima koji se interesuju za pitanja globalnog obrazovanja. Ova knjiga nam nudi mnoge sadržaje - počev od pojmova u vezi sa globalnošću i praktičnih primera postojeće potrebe za globalnim obrazovanjem, sve do prikaza različitih metoda koje se mogu koristiti u

različitim nivoima jednog trening programa. Ovo je knjiga prepuna korisnog materijala koji može probuditi inspiraciju kada su u pitanju metode rada.

Thomas, Alexander (ed.) (1996) *Psychologie interkulturellen Handelns*. Göttingen: Hogrefe, Verlag für Psychologie

(Na nemačkom jeziku) Ovo je zbirka teorijskih članaka na temu „Psihologije interkulturalne akcije“. Sadrži članak Demorgona i Molca (Demorgon and Molz) razmatran u ovom T-kitu, zatim brojne članke u vezi sa kulturnim standardima putem kojih možemo razumeti druge kulture, kao i veoma specifične eseje, npr. na temu jezičke prakse u Kini, ili o psihološkim aspektima treniga kulturalne orijentacije za menadžere koji odlaze u inostranstvo. Može posebno biti interesantna i korisna za istinske znalce.

Izvori materijala sa interneta

Council of Europe's European Commission against Racism and Intolerance

<http://www.ecri.coe.int>

Publikacije i obrazovni materijal na temu neformalnog interkulturalnog obrazovanja kao što su npr. „Education pack“ i „Domino manual“.

Europublic

<http://www.understanding-europe.com>

Organizacija koja je aktivna u oblasti interkulturalne komunikacije i odnosa, osnovana sa ciljem da prikuplja informacije o kulturalnim razlikama između Evropljana i o tome na koji način te razlike utiču na svakodnevni život, kako na ličnom, tako i na profesionalnom planu.

International Association for Intercultural Education

<http://www.lix.oxbacksskolan.se/~iaie/index.shtml>

The Web of Culture (TWOC)

<http://www.webofculture.com/>

„Sajt kreiran sa ciljem obrazovanja i podsticanja interesovanja na temu među-kulturne komunikacije“. Pogledajte njihovu knjižaru sa kulturološkim sadržajima, kao i linkove ka drugim sajtovima.

The Edge: The E-Journal of Intercultural Relations

<http://kumo.swcp.com/biz/theedge/>

Kvartalni online časopis sa interkulturalnim temama. Pogledajte njihov resursni centar u kome možete naći razne korisne materijale.

